

Nemes Katalin
Magyarország
nemeskata5@gmail.com

A pedagógus - Szakma vagy művészet?

Absztrakt

Évtizedek óta követjük mindannyian, ahogy a pedagógus pálya presztízse és minősége egyre csúszik lefelé, miközben egymást érik a jobbnál jobb szakmai és tudományos reformok, hogy azután rövidebb-hosszabb pályájukat bejárva a semmibe tűnjenek el. Mi lehet ennek az oka? Felmerül a kérdés: nem értettünk-e valamit alapjaiban félre? Nem lehetséges-e, hogy túlságosan materiálisan, bizonyos fontos, az emberi lét alapját jelentő tényezőket figyelmen kívül hagyva kerestük a megoldásokat? Tudjuk-e pontosan, hogy mi képezi vizsgálatunk tárgyát, amikor a tanítás esszenciáját kutatjuk?

A tanár, a tanító csupán egy szakmunkás, aki tanult mesterségét űzi, vagy inkább művész, akinek a gyermek, a tanítvány a művészetének eszköze, tárgya és befogadója is egyben, aki az alkotás folyamatába teljes személyiségét beleadja, testét és lelkét, minden nap, óráról órára?

Modellezhetjük-e a tanárt, a tanítót egy zeneművész példájával? Ebben az analógiában elvárhatjuk-e tőle, hogy naponta öt-hat órát lépjen fel folyamatosan évtizedeken át?

Mennyit számít a szakmai tudás, és mennyit a született tehetség? Hogyan mérhető, illetve mérhető-e ez egyáltalán? Vagy bízhatunk-e a közönség ítéletében?

Miért gondoljuk, hogy az iskolákat üzemként kell kezelni? Nem hasonlatos-e inkább egy csodás hangversenyhez vagy színházi előadáshoz, amelyben egyszerre néző és szereplő a gyermek? Vagy nem kellene annak lennie?

Hogyan érzi magát Michelangelo ebben a falanszterben, miközben széklábak faragására kényszerítik? Kiegészítő vagy elmenekülő? Mit teszünk mi, akik vezetők vagyunk ebben a világban? Elengedjük, és asztalosokat veszünk fel helyette, vagy hagyjuk, hogy tehetségével és kreativitásával szebbé tegye a világunkat? A tehetséggondozást nem a tanártehetség gondozásával kellene kezdeni?

Megannyi kérdés veti fel egy teljes paradigmaváltás szükségességét az oktatásirányításban és a tanárképzésben is. Erre teszünk gondolat kísérletet. A tanulmány olyan kérdésekre adandó lehetséges válaszokból és az ezekből levonandó következtetésekből áll, amelyek egy közoktatásban eltöltött élet empirikus kutatásain alapulnak.

Kérdéseink:

Hol keresendő, miben rejlik az elmúlt évtizedek reformkudarcai okai?

Mi a tanítás valódi esszenciája, lényege? Hivatás? Szakma? Művészet?

Milyen a jó pedagógus, milyen a jó iskola?

Kulcsszavak: pedagógus, pedagógia, hivatás, szakma, művészet

1. Bevezetés

Évtizedek óta követjük mindannyian, ahogy a pedagógus pálya presztízse és az oktatás minősége egyre csúszik lefelé, miközben folyamatosan egymást érik az újabbnál újabb szakmai és tudományos reformok, hogy azután rövidebb-hosszabb pályájukat bejárva tűnjenek a

semmibe. Az ezredforduló óta egyszerre éljük meg a változások iránti igény folyamatos jelenlétét, és ezzel egyidejűleg oktatási rendszer „reformfáradtságát” is¹.

Régóta megfogalmazódott már nemzetközi szinten is a teljes paradigmaváltás szükségessége mind az oktatásirányításban, mind a tanárképzésben. Egymást érik a kitűnő, a problémákat alapjaiban feltáró, a kitűzött célokat megfogalmazó, átfogó kutatások.² Úgy tűnik azonban, hogy a helyzet végül mégsem változik, vagy ha mégis, akkor nem éppen az általunk kívánt irányba halad. Mi lehet ennek az oka? Felmerül a kérdés: nem értettünk-e valamit alapjaiban félre? Tudjuk-e pontosan, hogy mi képezi vizsgálatunk tárgyát, amikor a tanítás esszenciáját kutatjuk? A következőkben ehhez próbálunk néhány, talán eddig kevés hangsúlyt kapott szempont felvillantásával hozzájárulni.

„Mióta a világ varázstalanítva lett” - énekli Cseh Tamás közismert, gondolataim mottójául választott dalának kezdő sorában.

Ebben a mai, varázslatától megfosztott, algoritmusokkal leírható világunkban nem tudunk mit kezdeni az ember racionalitáson túli lényegével, így magával az emberrel sem. Éppen az a csoda látszik eltűnni, amely egyben egész létezésünk alapját is képezi. Hogy tehát az emberi élet több egyszerű túlélésnél, vegetációnál, és az oktatás is több, mint ehhez nyújtott adminisztratív segítség.

Pesszimizmusunkat alátámasztani látszik a Sólyom László, volt köztársasági elnök nevével fémjelzett Szárny és teher című kiadványban megfogalmazott álláspont.

„A hajdani pedagógusi tekintélynek mind az anyagi, mind az erkölcsi, társadalmi alapja egyaránt megrendült. A felsőoktatásba fokozódó mértékben bekerülő képzetlenebb és motiválatlanabb réteg számottevő arányban a pedagógusi szakterületre áramlott. A pedagógus-utánpótlás mennyisége és minősége sok esetben mára kritikussá vált. Ördögi kör alakult ki: a megbecsülés hiánya csökkenti az utánpótlás színvonalát, ami csökkenti a megbecsülést. Egyre több pedagógus munkaidejének jelentős részét nem a hivatásának megfelelő tevékenységgel tölti. Az iskolák vezetésében és az oktatás irányításában a jelenleg meglévő vezetői szakértelem nem megfelelő. A pedagógusok jelentős részének tűrőképessége, érzelmi és szellemi tartalékai mára kimerültek.”³

Elveszőben van a varázslat. Elutasítjuk azt, ami kézzel nem fogható, amit nem tudunk megmérni, matematikailag meghatározni. Az érzelmeink a romantikus regények szirupos-könnyes világába helyeződtek át. Az iskolával kapcsolatban nem beszélünk róluk, különösen a pedagógusok vonatkozásában nem.

2. A pedagógiai tevékenység

A pedagógia deklarált feladata szerint a személyiség fejlesztésével, alakításával foglalkozik. A személyiség definiálásával megküzdött a tudományos gondolkodás, annak számtalan meghatározása létezik. Mindben megjelenik a dinamizmus, a folytonos változás és az egyediség, a különbözőség központi eleme. Minden ember más, minden gyermek más, és ez a másság az időben folyton alakul, változik, olyan valami, ami nem algoritmizálható.

„A tanári kompetenciák kérdéskörével foglalkozó kutatók és szakértők körében széles körű egyetértés mutatkozik abban, hogy a tanári munka minőségének lényegi aspektusa nem határozható meg egyszerű jelzőszámok segítségével.”⁴ A széles körű egyetértés ellenére valamiért mégis tartja magát - és szintén széles körben - a mérhetőség szemlélete.

Nehéz beismernünk, hogy a racionalitásunk elérte határait, és valamit nem tudunk adatokkal, táblázatokkal meghatározni. Ugyanakkor a pedagógiai tevékenység folyamatának és

---

¹ (Halász, 2011.)

² (Matter, 2005.)

³ (Csermely P. - Fodor I. - Joly, E. - Lámfalussy S., 2009.)

⁴ (Sági, M. - Ercsei, K., 2012.)

eredményeinek mérőszámokkal történő leírása során mégis nagyon sok szó esik a gyerekekről, és kevesebb a másik állandó szereplőről, a pedagógusról. Gondolkodásunkban mintha egyirányú folyamatként jelenne meg, és nem kölcsönösségben, kölcsönhatásaiban, amely mindkét félre hasonló erővel hat.

Ki tehát a tanító, a tanár? Hogyan mérhető – ha mérhető - valóban a „teljesítménye”? Milyen ember az ideális pedagógus? A jelenleg is hatályos Útmutató a pedagógusok minősítési rendszeréhez című kiadványban nagy hangsúlyt kap a tehetség a pedagóguspályán. A dokumentum II. A pedagógusmunka minősége és az oktatás színvonala című fejezetében a következő határozott célkitűzés jelenik meg az oktatásirányítás részéről:

- „Az egyik legfontosabb oktatáspolitikai cél, hogy a pedagógushivatást a legrátermettebb, legtehetségesebb emberek válasszák, és a már gyakorló eredményes pedagógusok a pályán maradjanak.”⁵
- A „rátermett” és „legtehetségesebb” kifejezések nem tűnnek sem túlságosan tudományosnak, sem mérhetőnek, viszont elvezetnek minket a további kérdéseinkhez.

2.1. A tanítás mint életcél

Miért tanít a tanár?

A pedagógusi pálya választásának motivációit elemző egyik összefoglaló igényű munka megkülönböztet külső és belső tanári pályához köthető motivációt.⁶ Az említett vizsgálatból számunkra két elem emelkedik ki azok közül, amelyeket maguk a pedagógusok neveztek meg, amikor választásuk okáról kérdezték őket. Mindkettő a belső motivációk körébe tartozik. Az egyik, „hogy a tanári pályán olyan tevékenységek végzésére nyílik lehetőség, ami maradandó értékek létrehozásával jár”, a másik pedig, „a gyermekekkel való foglalkozás öröme”⁷. „Értékek létrehozásával jár” és „öröm”.

Ide kapcsolható Csíkszentmihályi Mihály nevéhez kötődő flow- jelenség⁸, amely a tanítás során is oly gyakran megjelenik, s amit egy-egy jól sikerül foglalkozáson tanár és diák együtt él át. Talán ez az, ami a legjobbjainkat nem engedi el erről a pályáról. Ez állhat a „szeretek tanítani” típusú mondatok mögött. Csíkszentmihályi Mihály a flow-val a fent említett varázslatot lopja vissza a tudományos gondolkodásba, és újra legitimálja azt. Vélhetően ebben rejlik be- és kirobbanó hatalmas népszerűsége, hogy végre kimondja: az emberi élet célja és értelme átélhető, de nem megfogható.

Mivel a pedagógus is ember, talán nem számít nagy merészségnek kimondanunk, hogy a pedagógus munkájának szintén ez a legfőbb hajtóereje és motivációja. Az a felemelő pillanat, amikor saját teljes személyiségét beleadva érzi, hogy eljutott tanítványaihoz, és hatást gyakorolt rájuk, ez az, amit talán egy igazi művész érezhet a közönség tapsviharában állva. Csak csendesebb.

2.2. Hivatás vagy szakma?

---

⁵ (Antalné Sz., Á. - Hámori, V. - Kimmel, M. - Kotschy, B., 2019.)

⁶ (Paksi, B. - Schmidt, A. - Magi, A. - Eisinger, A. - Felvinczi, K., 2015.)

⁷ (Paksi-Schmidt-Magi-Eisinger-Felvinczi, 2015.)

⁸ (Csíkszentmihályi, 2021.)

1. ábra: A hivatás és a szakma különbözősége

2.2.1. A hivatás

A tanítást mint foglalkozást hagyományosan két megközelítésben szokás kategorizálni. A kissé emelkedettebb szemlélet hivatásnak nevezi, a hétköznapi, földhözragadtabb pedig szakmaként szereti emlegetni. Mi adja a kettő közötti eltérést? Mi az oka vagy célja a különböző álláspontoknak?

A hivatások közé besorolt foglalkozások közös jellemzője, hogy a közösségért való szolgálatként ítélik meg tevékenységüket, melyért művelői nem késlekednek áldozatot sem hozni, sőt ha arra van szükség, akár egészen az önfeláldozásig is elmennek mások érdekében. Mindezt hivatástudatból teszik, a pénz nem játszik döntő szerepet, természetes a társadalmi munka és az önkéntesség. A hivatás életforma. Napi 24 órás készenlétet feltételez, és fő mozgató ereje a segítő szándék. Hagyományosan az orvost, a papot és például a tűzoltót szoktuk ebbe a körbe sorolni.

A társadalom szempontjából kétségkívül nagyon hasznosak a hivatások művelői. Az önfeláldozás azonban elvárássá válhat, akár akkor is, amikor az érintettek, akiktől elvárjuk, hogy áldozzák fel önmagukat, esetleg tiltakoznának ez ellen. Így felmerül a kérdés: lehet-e külső elvárás az önfeláldozás?

A válasz mindannyiunk számára nyilvánvaló. Amikor a tanítást a hivatások közé soroljuk, a háttérben többnyire a mi (mint társadalom) önző érdekünk húzódik meg, pedig az önfeláldozás nem válhat kényszerré, az minden esetben kizárólag egyéni döntés lehet.

2.2.2. A szakma

A másik hagyományos meghatározás a pedagógusfoglalkozásra vonatkozóan a szakma. Maga a szakma is szereti manapság önmagát ebbe a kategóriába sorolni. Sokat hallunk a szolgáltatásról és a szolgáltatást igénybe vevők köréről, a teljesítményről, a szakmai fogások ismeretéről, a profizmusról az iskolákkal és a pedagógusokkal kapcsolatban.

A szakember bérmunkás. Megfelelő ellenszolgáltatásért elvégzi a rábízott feladatot a lehető legnagyobb szakmai hozzáértéssel. Általában cégeknél, hivatalokban vagy üzemekben dolgozik. A munkaideje és a munkája mérhető. Megjelenik munkájával kapcsolatban a hozzáadott érték is, mint közgazdasági fogalom.

Szakma-e a pedagógia? Bizonyára sok esetben igen. A tanári pályán tevékenykedők jelentős része jó értelemben vett szakember, aki tisztában van a munkája elsajátítható fogásaival. Más értelemben és összetételben használja Kaposi József a kifejezést. A vele készült interjúban az értelmiségi/szakmunkás viszonyrendszerben jelöli ki a pedagógusok státuszát: „Hozzá kell tenni, hogy a pedagógus életformák és lehetőségek között is nagy a szórás: egy részük a magasan kvalifikált értelmiségi világhoz tartozik, de vannak, akiknek a mentalitása

közelebb áll a szakmunkások világához, tehát a pedagógusok sem alkotnak homogén csoportot.”⁹

Ebben az aspektusban a szakmunkás nyilván nem szakember jelentésben értendő, mégis elvezet minket a pedagógustársadalom rétegzettségéhez, valamint ahhoz a gondolathoz, hogy létezik a szakmunkánál magasabb szint a pedagógiában.

Megelégedhetünk-e ezzel, vagy keresnünk kell valami más meghatározást, amikor a tanítás esszenciáját kutatjuk?”

3. Művészetnek tekinthető-e a tanítás?

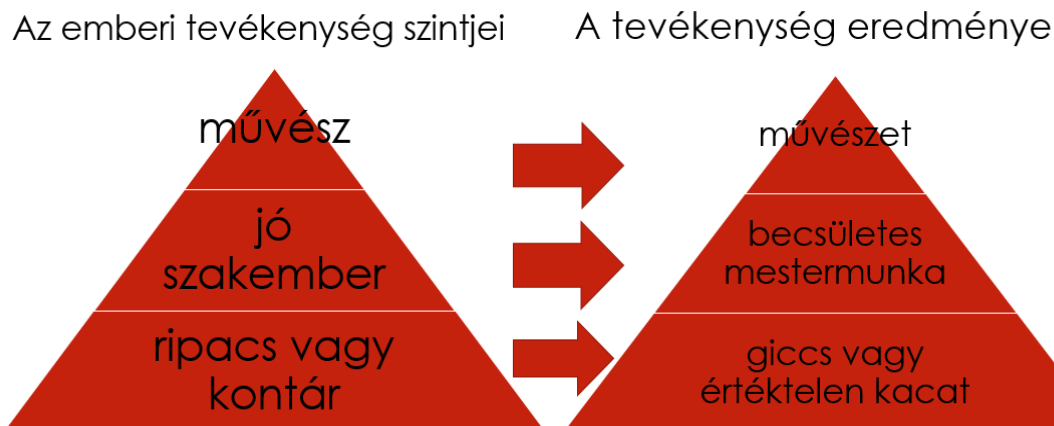
3.1. Mi a művészet?

A művészet fogalmának pontos meghatározása nem könnyű feladat. Mint a legtöbb definíció, az is leginkább megközelítés kérdése, hogy hol húzódnak a becsületes mestermunka, a giccs és a műalkotás közötti határvonalak, és hogy tudjuk ezt megítélni.

Hétköznapi értelemben a művészet kifejezést szinte bármilyen tevékenységre alkalmazzuk, amelyben egy minimális kreativitás vagy alkotó tevékenység felfedezhető. A művészettel szemben azonban a legmagasabb szinten nem állíthatunk kisebb elvárást, mint azt, hogy magában a teremtésben vegyen részt - lásd feljebb a maradandó érték létrehozását, mint belső motivációs tényezőt - abból részesüljön. A teremtés varázslatában. Szülessen meg a varázslat vagy a térben vagy az időben, és vegye komolyan magát, ne adja alább az élet végső céljának és értelmének keresésénél.

A művészet túlmutat és felülemelkedik a tömegtermékek létrehozásán és a szórakoztatáson, több annál. Bár lényegénél fogva nehezen leírható és megragadható, ez nem kellene, hogy elriasszon bennünket. Létezését nem tagadnunk, hanem támogatnunk kellene.

3.2. Szakma és művészet viszonya

2. ábra: Szakma és művészet

További kérdések állnak előttünk:

- Hol húzódnak a becsületes mestermunka, a giccs és a műalkotás közötti határvonalak?
- Hogy tudjuk ezt megítélni?
- Hogyan jelenhet meg ebben a művészet fogalma?
- Hogyan és miért, mitől lenne a tanítás mindennapi gyakorlata művészet?

⁹ (Gáspár, 2022.)

Aki tanított már életében rövidebb-hosszabb ideig, úgy gondolom, érteni fogja, hogy mire gondolok.

A tanító ember tevékenysége a valóságban nagyon hasonló az alkotó művészhöz, és itt most kiemelhetünk három területet. Nem azért, mert bármelyikkel is teljesen azonosítható lenne, hanem azért, mert mindből felfedezhetünk benne valamit.

3.3. Milyen művészet a pedagógia?

Színművészet	Zeneművészet	Képzőművészet
<ul style="list-style-type: none"> • Interperszonális kapcsolat • Testbeszéd • Verbalitás • Átlényegülés • Teljes odaadás • A személyiség tökéletes igénybevétele • Intenzitás • Elvarázsolás igénye	<ul style="list-style-type: none"> • A gyermek mint hangszer megszólaltatása • Alkalmazkodás a „hangszer” szükségleteihez, egyediségéhez, különlegességéhez (minden gyermek más hangszer) • improvizáció	<ul style="list-style-type: none"> • Alakítja, formálja a rábízott anyagot, hogy abból egy korábbinál lényegileg másabb jellegű létezőt, „mű-alkotást” hozzon létre.

3. ábra: Milyen művészet a pedagógia?

A színművészetből a teljes átlényegülést, a teljes átélést és odaadást, a személyiség tökéletes igénybe vételét találhatjuk meg. A tanítás ideje alatt mindenünket bele kell tennünk az előadásba, amink csak van, fizikailag és érzelmileg, kívül és belül. Nagyon intenzíven vagyunk jelen, mert a célunk, hogy elérjük, és magunkkal ragadjuk, elvarázsoljuk a közönségünket az interakció elejétől a végéig, minden pillanatában.

Zeneművész is egy kicsit, ahol a gyermek hangszer is egyben, a titokzatos, különös, egyedi és folyton változó hangszer, amelynek megszólaltatásához nekünk magunknak is folyton változnunk és alkalmazkodnunk kell. Ez a folyamatos improvizáció.

És valamennyire a képzőművész is, aki alakítja, formálja a rábízott anyagot, hogy abból egy korábbinál lényegileg másabb jellegű létezőt, „mű-alkotást” hozzon létre.

A tanár kicsit tehát mindhárom, de igazából egyik sem. Speciális, önálló művészeti területen működő alkotóként nevezném meg, aki sajátos eszközrendszert alkalmaz, és ennek megfelelő megközelítést igényel.

Természetesen egyetlen művész, még a legnagyobb sem létezhet biztos szakmai alap nélkül. Sőt, ez alapfeltétel ahhoz, hogy szabadon szárnyalhasson. Minden művészetben benne van a mesterségbeli tudás, az erős talapzat, amely önmagában nem elegendő, önmagában kevés, mert szükség van arra a pontosan körül nem írható többletre is, amit korábban tehetségnek vagy varázslatnak neveztünk. Kizárólag a szakmai ismeretekre szűkíteni a tanításra való alkalmasságot hiba, és ez súlyos következményekkel is jár. A művész nem élhet varázslat, az ember nem élhet flow nélkül. Precíz, megbízható „háttérzenészekre” persze nélkülözhetetlenül szükség van, az ő helyüket is meg lehet, és meg kell találni, de az „előadás” és a „zenekar” sikere a kivételes egyéniségeken múlik. Tragikus lenne az eredmény, ha egy szimfónia hangzását a háttérzenészek képességeihez igazítanánk, és nem a szólistához.

Veszélyes vizekre jutottunk. Ha elfogadhatónak tartjuk ugyanis az előbbieket, annak további folyamányai lesznek. A zenei példánál maradván: elvárhatjuk-e egy zenésztől, hogy naponta öt-hat órán át alkotókész legyen? Nem. Mert tudjuk, hogy lehetetlen. Kiegészítve. Mert mentálisan, fizikailag vagy szellemileg egy ember nem képes ilyen koncentrációt igénylő tevékenységre. Külső és hozzá nem értő szemlélő számára ugyan megtévesztő lehet, hogy látszólag nem is dolgozik, csak hegedül, csellózik vagy trillázik egy fuvolán, ami a „szolgáltatást igénybe vevő” szempontjából nézve úgy tűnhet, hogy nem is munka, és igazán nem megerőltető.

Hogy munka-e a tanítás, vagy több annál, arról engedtessek meg nekem egy legkevésbé sem tudományos, sőt nagyon személyes élmény felidézése. Pedagógusgyermekként minden nap láttam szüleimet az iskolába indulni. Mindketten tanítók voltak. Kitűnő tanítók, amit kizárólag a tanítványaik máig felém áradó szeretete igazol számomra. Az akkori feltételeknek megfelelően szereztek tanítói végzettségüket, ami középfokú végzettség volt, de a kezük alól kikerült gyermekek életpályái bizonyítják, hogy minden szükséges tudásnak a teljes birtokában voltak. Máig meghatározó mindennapi emlék számomra, amelyet én magam is csak felnőtt koromban fogalmaztam meg magamnak, hogy soha egyetlen egyszer sem ejtették ki a „munka” vagy a „dolgozni megyek” kifejezést hosszú életük alatt. „Megyek tanítani.” Sosem mondták másként.

Szerencsés vagyok, hogy még láttam azt a világot, amelyben a tanító mindenki számára különleges személy volt, s mivel ennek ő maga is teljes tudatában volt, mindent elkövetett, hogy meg is feleljen ennek a kiemelt figyelemnek. A tanítás más és több, mint bármi, amit a többi foglalkozás nyújthat. S bár látszólag túlléptük egy tudományos igényű dolgozat lehetséges kereteit, én hiszem, hogy éppen most értük el gondolatmenetünk kitűzött célját, amennyiben a racionalitáson túl a varázslat felvillantásához jutottunk el.

A tanári pályán persze nem mindenki művész. Csak a legjobbak. És ők szerencsére sokan vannak. Az ő tehetségük és alázatuk tartja még mindig életben az oktatási rendszert. Nem tehetnek mást, játszaniuk kell. A keserű tapasztalat azonban az, hogy ha ezt nem engedjük meg nekik, ha korlátok közé szorítjuk, éppen közülük kerülhetnek ki azok, akik más területen igyekeznek kibontakoztatni itt gúzsba kötött tehetségüket.

4. Az iskola

Üzem, cég vagy vállalat

- Bemegy a nyersanyag, kijön a kész termék (input/output)
- Nehezen kezeli a sokféleséget
- Objektíven mérhető teljesítmény
- Hasznos termelő tevékenység
- Részfolyamatokra, algoritmusokra bontható folyamatok
- Fejleszthető kapacitás
- Minőségbiztosítás (ISO2000)

Művészeti tér

- A gyermek részese (nézője/szereplője/eszköze) a folyamatnak.
- Könnyen kezeli a sokféleséget és a változékonyságot
- A teljesítmény nem mérhető, bár megítélhető
- A siker szubjektív
- Nem pénzben mérhető az értéke. Az anyagi sikerrel általában fordítottan arányos.

4. ábra: Az iskola

Az iskolarendszer nemzetközi viszonylatban és Magyarországon is a történelem viharainak legjobban kitett szervezeti felépítmény volt, de hazánkban – különösen 1945 után - a

folyamatosan változó politikai helyzet keresztüzében állt.¹⁰ Ugyanakkor vélhetően az egyik leginkább vizsgált és kutatott intézménytípus is a világon. Kísérletek színhelye és különféle rendszerezések tárgya. Mi ennek a kitüntetett figyelemnek az oka, illetve miért nem hozza meg ez a kitüntetett figyelem a gyümölcsseit? Király Zsolt ugyan az angol iskolarendszer vonatkozásában, de talán általános érvénnyel írta az alábbi sorokat az akkor bevezetés előtt álló értékelési rendszerrel kapcsolatosan: „Így az egyik legfontosabb dolog annak eldöntése lesz, hogy főleg és elsősorban kit, melyik fogyasztói csoportot akarjuk kiszolgálni az értékeléssel. Mivel minden fogyasztó legitim igénnyel lép fel, a döntés alapvetően szakmai meggyőződésen, szakmai ítéletalkotáson vagy egyszerűen csak valamilyen érdek mentén történhet, így a végső felelősség az értékelési rendszer kidolgozójának, illetve a kidolgozás megrendelőjének a kezében van. Ennek megfelelően mindig indokolt a témával kapcsolatban a „Qui prodest?” (Kinek az érdeke?) kérdés feltétele.”¹¹

„Qui prodest?” Mai világunk nem a művészeteknek kedvez. Mindent áthat a gazdasági szellem, a profit, a termelékenység. Magyarországon a rendszerváltás után ütötte fel fejét az az új jelenség, hogy az iskolákat olyan vállalként vagy üzemmékként kezdték kezelni, amely a szolgáltatást igénybe vevők számára szolgáltatást nyújt. Gyárként, ahová bemegy a gyerek, és kijön a másik végén mindenfélével megtöltve. A „terméket” mérik, osztályozzák és értékelik, s a hely közben még értékmegőrzőként (ne nevezzük raktárnak) is alkalmazható. Egyik szükséglet kielégítése sem igényel művészeteket.

Egy üzem nehezen kezeli a sokféleséget. A különböző művészeti terek azok, ahol szabadon megmutathatja magát a különbözőség. Az üzem szelektál, rendszerez, egyező szabványok szerint dolgozik. Iskoláink nagy részének talán ez okoz leküzdhetetlen akadályt az inkluzív oktatásban, ezért válogatunk és tagozatozunk. Mivel nem lehet teljesíteni a termelési követelményeket úgy, ha nem tudunk egyszerű és tervszerű algoritmusokat alkalmazni az „alapanyagok” eltérései miatt.

A művészeti térben a gyermek részese a folyamatoknak, alanya, tevékeny cselekvője és tárgya egyben. Az eredmény nem mérhető, szubjektív ugyan, azonban nagy valószínűséggel meg tudunk különböztetni egy csapnivaló előadást egy katartikus élménytől. A magas szintű művészi teljesítmény legfőbb célja a katarzis kell, hogy legyen, nem pedig a kasszasiker.

A művészi előadás megszületését nem egyedül a művész valósítja meg. Szüksége van sok-sok segítőre, akik mind az előadás létrejöttéért dolgoznak, műszaki szakemberekre, háttérmunkásokra, asszisztensekre, akik levesznek a válláról olyan terheket, amelyek akadályozzák őt céljai megvalósításában, elveszik energiáit, és rabolják az idejét.

Érdekes anomália, hogy gyakran olyan feladatokat adunk az iskolának, és olyan elvárásokat támasztunk vele szemben, amelyek vagy túl nagyok, és nem tartoznak a kompetenciájába - például a társadalmi-gazdasági problémák megoldása - vagy túl kicsik, és ezért nem igényelnek kiemelkedő képességeket a pedagógusoktól, sőt bizonyos esetekben még talán magas szintű pedagógiai szakképzettséget sem, mint például a gyermekfelügyelet.

Ugyanakkor a gazdasági életben bevált munkaszervezési módszerek a szükséges, speciális felkészültségű szakemberek alkalmazásának hiányában mégsem válnak gyakorlattá az oktatási rendszerben. Ma egy iskolában, sarkosan fogalmazva - talán a takarításon kívül - minden a pedagógus feladata. Ő egyszemélyben pszichológus, gyógypedagógus, gyermekfelügyelő, adminisztrátor, programszervező, andragógus és szociális munkás is, hogy csak a leggyakrabban előforduló tevékenységekhez tartozó foglalkozásokat említsük. Kinek jó ez? Qui prodest?

---

¹⁰ (Pukánszky B.- Németh A., 1996.)

¹¹ (Király, 2011)

5. Zárszó

Hogy valóban művészet-e a pedagógia, azt vélhetően az oktatási rendszereket kutató következő generációk dolga lesz megítélni. Mi csak remélni tudjuk, hogy a mesterséges intelligencia eljövendő kora nem lesz falanszter, s talán egyszer újra a varázslat színhelye lesz az iskola, ahol minden körülmény és feltétel a tanár és tanítványai között a műalkotás megszületését lesz hivatott szolgálni és elősegíteni. Ahol gyermeket és felnőttet együtt sodor magával a közösen létrehozott nagyszerű szimfónia. Ahol a mindennapok része és a legnagyobb hajtóerő lesz a flow, az öröm áramlása. S ahol minden pedagógus Michelangelo lehet majd, akinek nem kell többé széklábak faragásával foglalkoznia.

Irodalomjegyzék

- Antalné Sz., Á. - Hámori, V. - Kimmel, M. - Kotschy, B. (2019. 06. 14.). *Útmutató a pedagógusok minősítési rendszerében a Pedagógus I. és Pedagógus II. fokozatba lépéshez* (hatodik, módosított változat. kiad.). Budapest: Oktatási Hivatal. Letöltés dátuma: 2023.. 03. 31., forrás: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/pedminosites/2021/utmutato_a_pedagogusok_minositesi_rendszereben_6.pdf
- Csermely P. - Fodor I. - Joly, E. - Lámfalussy S. (2009.). A nevelés és oktatás rendszerének újjáépítése (*Szárny és teher. Ajánlás a nevelés-oktatás rendszerének újjáépítésére és a korrupció megfékezésére.* kötet). Budapest: Bölcssek Tanácsa Alapítvány.
- Csíkszentmihályi, M. (2021.). *Flow - Az áramlat - A tökéletes élmény pszichológiája*. Budapest: Akadémiai Kiadó Zrt.
- Gáspár, K. (2022.. április 12.). egy. Letöltés dátuma: 2023.. 02. 14., forrás: <https://egy.hu/https://egy.hu/megoszto/egy-szorongo-tanar-nehezen-lehet-jo-tanar-kaposi-jozsef-oktataskutatoval-beszeltunk-112266?fbclid=IwAR0hZRIKaHo2iJJQdf3WMMOjG0zst1Q-j65JnUsT0lvoQNJuJuiHaUMzk84#>
- Halász, G. (2011.). Oktatáspolitikai az első évtizedben (*Jelentés a magyar közoktatásról 2010.* kötet). (G. Z. Dobos Krisztina, Szerk.) Budapest: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet.
- Király, Z. (2011). A tanári teljesítmény értékelése és a tanárok előmeneteli rendszere az angol közoktatásban. (*Pályaalkalmasság, kompetenciák, sztenderdek – Nemzetközi áttekintés. kötet*). (F. Ferenc, Szerk.) Eger: Eszterházy Károly Főiskola.
- Matter, T. (2005.). *A hatékony pedagógusok pályára vonzása, fejlesztése és pályán való megtartása. Az OECD pedagóguspolitikai programjának zárójelentés-tervezete.* OECD.
- Paksi, B. - Schmidt, A. - Magi, A. - Eisinger, A. - Felvinczi, K. (2015.). Gyakorló pedagógusok pályamotivációi. *Educatio*, 24. évf. 1. szám, 64.
- Pukánszky B.- Németh A. (1996.). *Neveléstörténet. XII. Az 1945 utáni magyar iskoláztatás története*. Forrás: Magyar Elektronikus Könyvtár: https://mek.oszk.hu/01800/01893/html/12.htm?fbclid=IwAR2OcYCWqZopfh7Tk-n3upYjjTB_eo5ikRmayPhctFAMi3x42bYWl0qW570#Heading4
- Sági, M. - Ercei, K. (2012.). *A tanári munka minőségét befolyásoló tényezők* (Pedagógusok a pályán. kötet). (Kocsis-Sági, Szerk.) Budapest: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet.

